

החוג ל

משפטים

שנת לימודים

תשע"ט

שם הקורס	משפט חוקתי	קוד הקורס	701100-1	פרק	חובה
תואר ושם מרצה שמרכז/ אחראי על הקורס		פרופ' מוחמד ותד			
כתובת מייל של המרצה		Mohammedw@zefat.ac.il ; mswattad1@gmail.com			
יום ושעת קבלה של המרצה		יום שלישי, 14:00-15:00			
תואר ושם מרצה הקורס		פרופ' מוחמד ותד			
תואר		ראשון			
שנה לתואר	ראשונה	משך הקורס	שנתי		
היקף הקורס	3 ש"ש	נ"ז	6		
סוג הקורס	חובה				
שיטות הוראה	פרונטלי				
שיעור	כן				
ציון עובר בקורס	65				

דרישות קדם (אם אין נא לרשום אין)/מקביל

אין

תיאור/תקציר הקורס (הרציונל, תפקידו בתוכנית, דגשים, ייחודיות ומהלכו וכיו"ב)

הקורס במשפט חוקתי נחשב לאבן יסוד בלימודי המשפט בארץ ובעולם. עיקריו מלווים את הסטודנטים לאורך כל לימודי התואר במשפטים, והוא בעל השלכה רחבה על כל רבדי המשפט, הציבורי והפרטי כאחד. ברמת העיקרון, המשפט החוקתי עוסק ברשויות השלטון המרכזיות וביחסים בין הפרט לרשות. במסגרת הקורס תיבחנה תיאוריות משפטיות ביחס לרעיון בדבר חוקה וחוקתיות, לרבות מהותו של המשפט הדמוקרטי, הן בהקשר הרעיוני בכלל והן בהקשר הישראלי בפרט. עוד יידונו סמכויותיהן של הרשויות המרכזיות בישראל – בעיקר, המחוקקת, המבצעת, והשופטת – לרבות יחסי הגומלין ביניהן. בנוסף, ינותחו סוגיות מרכזיות ביחס למגילת זכויות האדם בישראל, לרבות היקפן וההגבלות האפשריות על הזכויות המוגנות ברמה חוקתית. הנוכחות בקורס היא חובה, כאמור בכפוף להוראות תקנון המכללה, וכן בכפוף להוראות ולנהלים המוסכמים והמקובלים בבית-הספר. רשימת הקריאה המובאת להלן היא חובה. הסטודנטים מתבקשים אפוא לקרוא לפני ולפנים, ובהתאם להגיע מוכנים לשיעורים. המרצה שומר לעצמו את הזכות לפנות לסטודנטים בשם על מנת לשאול שאלות אודות חומר הקריאה. אומנם, במסגרת השיעורים יידון חומר הקריאה האמור ביסודיות, עדיין יובהר, כי ההרצאות אינן מיועדות לשמש שיעור קריאה, כי אם הבהרה והרחבה של חומרי הקריאה. במהלך הקורס, מצופה מהסטודנטים לבוא מוכנים לשיעורים, לקרוא את חומר הקריאה, וליטול חלק פעיל בדיון בכיתה. הסטודנטים מצופים להגיש עבודת בית, הנוגעת לחומר הנלמד בקורס. הסטודנטים מצופים לעבור בהצלחה את הבחינה המסכמת בקורס.

מטרות הקורס:

1. להקנות ידע תיאורטי במושגי יסוד במשפט חוקתי, ביחס לרעיון הדמוקרטי, לרשויות השלטון המרכזיות, ולזכויות האדם.
--

2.	להקנות ידע מעשי בהצגת טיעונים חוקתיים בכלל וטיעונים חוקתיים ביקורתיים בפרט.
3.	לבחון באופן יסודי את פסיקת בית-המשפט העליון הנוגעת לנושאים הנלמדים בקורס.
4.	לדון ברמה עקרונית בסוגיות משפטיות-חוקתיות המשותפות למשפט הישראלי ולמשפט המשווה.
5.	לפתח אצל הסטודנטים יכולת חשיבה אנליטית, עצמאית וביקורתית ביחס לנושאים הנלמדים בקורס.

תוצרי למידה (מה מצופה מהסטודנט/ית להבין, לבצע וכו' בסוף הקורס)

1.	בסוף הקורס אמורים הסטודנטים לגבש תמונה כוללת לגבי ההיבטים החוקתיים הנוגעים לאופייה המשטרי של מדינת ישראל, לרבות רשויות השלטון המרכזיות וזכויות האדם. בנוסף, הסטודנטים אמורים להיות מוכשרים להתמודד עם טיעונים חוקתיים מורכבים, הן באופן מקיף ביחס למשפט בישראל והן באופן עקרוני ביחס למשפט המשווה. זאת כמובן, לצד יכולתם להתמודד עם פסיקה ו/או ספרות משפטית הנוגעת לסוגיות מתחום המשפט החוקתי.
----	--

נושאי/תכני הקורס:

נושא	מספר מפגשים/שעות	שם המרצה	מספר פריט ממקורות חובה
משפט ציבורי ומשפט חוקתי	1	פרופ' מוחמד ותד	1-2
דיני חוקה בראי המשפט הישראלי	3	פרופ' מוחמד ותד	3-11
הרשות השופטת	2	פרופ' מוחמד ותד	12-23
הרשות המחוקקת	2	פרופ' מוחמד ותד	24-32
הרשות המבצעת	2	פרופ' מוחמד ותד	33-37
היועץ המשפטי לממשלה; היועץ המשפטי לכנסת	1	פרופ' מוחמד ותד	38-45
נשיא המדינה; מבקר המדינה	1	פרופ' מוחמד ותד	46-54
מעמדה המשפטי של מגילת העצמאות	1	פרופ' מוחמד ותד	55-58, 8-9
אופייה של מדינת ישראל כמדינת יהודית ודמוקרטית	1	פרופ' מוחמד ותד	59-65, 55, 27, 8-9, 3
זכויות יסוד חוקתיות בישראל	1	פרופ' מוחמד ותד	66-70
פסקת ההגבלה	1	פרופ' מוחמד ותד	71
חוק-יסוד: חופש העיסוק והתגברות	1	פרופ' מוחמד ותד	72-73, 9
הזכות לכבוד	1	פרופ' מוחמד ותד	74-78
הזכות לשוויון	1	פרופ' מוחמד ותד	79-83
הזכות לחופש ביטוי ובנותיה	1	פרופ' מוחמד ותד	84-94, 56
זכויות אדם בשעת חירום	1	פרופ' מוחמד ותד	95-101
משאל עם: בין דמוקרטיה פורמאלית לבין דמוקרטיה מהותית	1	פרופ' מוחמד ותד	102-104

חובות הסטודנטיות: (ניתן יהיה לבחור מתוך רשימה כללית של החובות הקיימים בסה"כ, ורק מה שסומן יופיע בסילבוס)

החובות
נוכחות ב- 80% מהשיעורים לפחות
הגשת מטלות

דרכי הערכה ומשקלן בציון הסופי (ומידה ויש יותר מבוחן, יהיה ניתן לבחור בעוד שורות לאותה מטלה):

דרכי הערכה	שם (בהתאם לאורביט)	המטלה	משקלן באחוזים-%	ציון במטלה	עובר	הערה
ציון מבחן	מבחן מסכם		80	65		חומר פתוח.
ציון תרגילים/מטלות	עבודת בית		20	65		אין
סה"כ			100%			

ביבליוגרפיה חובה

1. Aharon Barak, <i>The Judge in A Democracy</i> 20-26, 35-37, 55-56, 57-63 (2006).
2. Mohammed Saif-Alden Wattad, <i>The Meaning of Criminal Law</i> 1-5, 44, 170-173, 191, 196-198 (2008).
3. החלטה מספר 181 של העצרת הכללית של האו"ם (29/11/1947).
4. פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948.
5. פקודת המעבר לאסיפה המכוננת, תש"ט-1949.
6. חוק המעבר, תש"ט-1949.
7. חוק המעבר לכנסת השנייה, תשי"א-1951.
8. חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
9. חוק-יסוד: חופש העיסוק.
10. ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט(4) 221 (פסק-דין של הנשיא אהרן ברק, פסקאות 1-82).
11. סרט "השופט".
12. חוק-יסוד: השפיטה.
13. דניאל פרידמן, הארנק והחרב: המהפכה המשפטית ושברה 21-40 (2013).
14. אהרן ברק, "על תפקידי כשופט" משפט וממשל ז(1) (תשס"ד) 33, 33-38.
15. אהרן ברק, שופט בחברה דמוקרטית 77-87 (2004).
16. אהרן ברק, פרשנות במשפט: פרשנות חוקתית 59-65 (כרך III, 1994).
17. בג"צ 98/69 ברגמן נ' שר האוצר, פ"ד כג(1) 693.
18. בג"צ 14/86 לאור נ' המועצה לביקורת סרטים ומחזות, פ"ד מא(1) 421.
19. בג"צ 910/86 רסלר ואח' נ' שר הביטחון, פ"ד מב(2) 441, 473-497.
20. בג"צ 10042/16 קוונטינסקי ואח' נ' כנסת ישראל ואח' (ניתן ביום 6/8/2017), פסקאות 34-50 לפסק-דין של השופט נעם סולברג, ופסקאות 1-47 לפסק-דין של השופט מני מזוז.
21. בג"צ 6427/02 התנועה למען איכות השלטון בישראל ואח' נ' הכנסת, פ"ד סא(1) 619, פסקה 7 לפסק-דין של השופט אשר גרוניס, ופסקאות 75-80 לפסק-דין של הנשיא אהרן ברק.
22. בג"צ 2311/11 סבח ואח' נ' הכנסת (ניתן ביום 17/9/2014), פסקאות 11-23 לפסק-דין של הנשיא אשר גרוניס.
23. בג"צ 9029/16 אבירם נ' שרת המשפטים (ניתן ביום 1/2/2017).
24. חוק-יסוד: הכנסת.
25. חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], תשכ"ט-1969.
26. חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, תשי"א-1951.

27. תקנון הכנסת.
28. ע"ב 1/65 ירדור נ' יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השישית, פ"ד יט(3) 365.
29. ע"ב 2/84 ניימן נ' ועדת הבחירות המרכזית, פ"ד לט(2) 225.
30. בג"צ 11225/03 בשארה נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' ס(4) 287 [פסק-דינו של הנשיא אהרן ברק].
31. בג"צ 742/84 כהנא נ' יו"ר הכנסת ואח', פ"ד לט(4) 85.
32. בג"צ 669/85 כהנא נ' יו"ר הכנסת, פ"ד מ(4) 393.
33. חוק-יסוד: הממשלה.
34. בג"צ 3094/93 התנועה למען האיכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד מז(5) 404.
35. בג"צ 8600/04 שמעוני נ' ראש הממשלה, פ"ד נט(5) 673.
36. בג"צ 6971/98 פריצקי נ' ממשלת ישראל, פ"ד נג(1) 763.
37. בג"צ 9202/08 לבנת נ' ראש הממשלה (ניתן ביום 4/12/2008).
38. פקודת סדרי הדין (התייצבות היועץ המשפטי לממשלה) [נוסח חדש].
39. יצחק זמיר, "היועץ המשפטי לממשלה: משרת הציבור ולא משרת הממשלה," ספר קלינגהופר 451 (1993).
40. דניאל פרידמן, הארנק והחרב: המהפכה המשפטית ושרה 54-64, 166-174, 535-551 (2013).
41. אריאל בנדור וזאב סגל, "היועץ המשפטי לממשלה – המשפט והמימשל," הפרקליט מד(3) (תשנ"ח-תש"ס) 423.
42. בג"צ 935/89 גנור ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מד(2) 485 (פסק-דינו של השופט אהרן ברק, פסקאות 46-48).
43. בג"צ 2534/97 חה"כ יונה יהב ואח' נ' פרקליטות המדינה, פ"ד נא(3) 1.
44. בג"צ 5699/07 פלונית (א) ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פ"ד סב(3) 550 (פסק-דינו של הנשיאה דורית ביניש).
45. חוק הכנסת, תשנ"ד-1994, סעיפים 17-28.
46. חוק-יסוד: נשיא המדינה.
47. חוק שחרור על-תנאי ממאסר, תשס"א-2001.
48. בג"צ 177/50 ראובן נ' יו"ר וחברי המועצה המשפטית, פ"ד ה' 737.
49. ד"נ 13/60 היועץ המשפטי לממשלה נ' מתאנה, פ"ד טז 430.
50. בג"צ 428/86 ברזילי ואח' נ' ממשלת ישראל ואח', פ"ד מ(3) 506.
51. דנג"צ 219/09 שר המשפטים נ' זוהר, פ"ד סד(2) 421 (פסק-דינה של הנשיא דורית ביניש, ופסק-דינו של השופט יורם דנציגר).
52. מרדכי קרמיצר, "חנינת השב"כ – האם עמד בית-המשפט הגבוה לצדק במבחן?" עיוני משפט יב (תשמ"ז) 595.
53. חוק-יסוד: מבקר המדינה.
54. בג"צ 4914/94 טרנר נ' מבקר המדינה (ניתן ביום 30/10/1995).
55. מגילת העצמאות של מדינת ישראל (14/05/1948).
56. בג"צ 73/53 חברת "קול העם" בע"מ ואח' נ' שר הפנים, פ"ד ז(1) 871 [פסק-דינו של הנשיא שמעון אגרנט].
57. ע"ב 1/65 ירדור נ' יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השישית, פ"ד יט(3) 365 [פסק-דינו של הנשיא שמעון אגרנט].
58. בג"צ 726/94 כלל נ' שר האוצר, פ"ד מח(5) 441, דעת המיעוט של השופט דב לוין בעמוד 461 (פסקה ג'), ובעמודים 464-465 (החל פסקה ז' בעמוד 464, ועד לפסקה ג' בעמוד 465).
59. חוק השבות, תשי"ו-1950.
60. חוק הדגל, הסמל והמנון המדינה, תשי"ט-1949.
61. חוק העונשין, תשלי"ז-1977, סעיף 167.
62. אהרן ברק, שופט בחברה דמוקרטית 87-95 (2004).

63. בג"צ 6698/95 קעדאן ואח' נ' מינהל מקרקעי ישראל ואח', פ"ד נד(1) 258, פסקה 31 לפסק-דינו של הנשיא אהרן ברק.
64. בג"צ 8507/96 אורין נ' מדינת ישראל ואח', פ"ד נא(1) 269 (פסק-דינו של השופט מישאל חשין, פסקה 7).
65. ע"א 8573/08 אורנן ואח' נ' משרד הפנים ואחרים (ניתן ביום 2/10/2013).
66. אהרן ברק, "המהפכה החוקתית – זכויות יסוד מוגנות" משפט וממשל א(1) (תשנ"ב) 9, 9-15.
67. אריאל בנדור, "בגנות היחסיות של זכויות היסוד" משפט וממשל ד(2) (תשנ"ח) 343.
68. Aharon Barak, <i>The Judge in A Democracy</i> 81-88 (2006).
69. דפנה ברק-ארז ואיל גרוס, "הזכויות החברתיות והמאבק על אזרחות חברתית בישראל: מעבר לזכות לכבוד", בתוך: ספר דליה דורנר 189 (עורכים: שולמית אלמוג, דורית ביניש, ויעד רותם, 2009).
70. בג"צ 4112/99 עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד נו (5) 393 (2002), פסקאות 51-62 לפסק-דינו של המשנה לנשיא מישאל חשין.
71. אהרן ברק, "מבחן המידתיות במובנו הערכי", בתוך: ספר מישראל חשין 201 (עורכים: אהרן ברק, יצחק זמיר, ויגאל מרזל, 2009).
72. בג"צ 1/49 בז'רנו ואח' נ' שר המשטרה ואח', פ"ד ב(1) 80.
73. בג"צ 3872/93 מישראל בע"מ נ' ראש הממשלה ואח'. פ"ד מ"ז (5) 485.
74. Martin Luther King Jr., "I have a Dream," in <i>The Peaceful Warrior</i> (1968) למצוא: https://www.youtube.com/watch?v=rUJuun5vK_E
75. אהרן ברק, כבוד האדם: הזכות החוקתית ובנותיה 283-328 (כרך א', 2014).
76. דליה דורנר, "בין שוויון לכבוד האדם", בתוך: ספר שמגר 9, בעמודים 12-14 (כרך א', 2003).
77. ע"א 294/91 חברת קדישא נ' קסטנבאום, פ"ד מו(2) 464, בעמודים 520-523.
78. Mohammed Saif-Alden Wattad, <i>The Meaning of Criminal Law</i> 4-6, 59-62, 65-67, 198-200 (2008).
79. בג"צ 98/69 ברגמן נ' שר האוצר ואח', פ"ד כג(1) 693.
80. בג"צ 200/83 וותאד ואח' נ' שר האוצר ואח', פ"ד לח(3) 113.
81. בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון ואח', פ"ד מט(4) 94 (פסק-דינה של השופטת דליה דורנר).
82. בג"צ 528/88 אביטן נ' מינהל מקרקעי ישראל ואח', פ"ד מג(4) 297.
83. בג"צ 6698/95 קעדאן ואח' נ' מינהל מקרקעי ישראל ואח', פ"ד נד(1) 258, פסקה 31 לפסק-דינו של הנשיא אהרן ברק.
84. חוק העונשין, תשל"ז-1977, סעיפים 133-138, 144א, 144-ה.
85. הפקודה למניעת טרור, תש"ח-1948, סעיפים 1, 4, 8, 24.
86. תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, תקנות 94, 97, 98.
87. חוק חופש המידע, תשנ"ח-1998.
88. חוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981, סעיפים 1-6.
89. חוק איסור הכחשת השואה, תשמ"ו-1986.
90. בג"צ 606/93 קידום יזמות ומו"לות (1991) בע"מ נ' רשות השידור ואח', פ"ד מח(2) 1 (פסק-דינה של השופטת דליה דורנר).
91. בג"צ 316/03 בכרי נ' המועצה לביקורת סרטים, פ"ד נח(1) 249 (פסק-דינה של השופטת דליה דורנר).
92. בג"צ 153/83 לוי ואח' נ' מפקד המחוז הדרומי של משטרת ישראל, פ"ד לח(2) 393.
93. בג"צ 1983/17 נפתלי נ' היועץ המשפט לממשלה (ניתן ביום 27/4/2017).
94. בג"צ 2364/17 סדקה נ' מפקד מחוז מרכז במשטרה ואח' (ניתן ביום 18/6/2017).
95. חוק-יסוד: הכנסת, סעיפים 44-46.
96. חוק-יסוד: נשיא המדינה, סעיף 25.
97. חוק-יסוד: הממשלה, סעיפים 38-41.

98.	חוק-יסוד : כבוד האדם וחירותו, סעיף 12.
99.	חוק-יסוד : חופש העיסוק, סעיף 6.
100.	Aharon Barak, <i>The Judge in A Democracy</i> 283-298 (2006).
101.	בג"צ 7052/03 עדאלה ואח' נ' שר הפנים ואח' (טרם פורסם, ניתן ביום 14/5/2006) (פסק-דין של הנשיא אהרן ברק, פסקאות 17, 18, 23, 54-53, 59-57, 78-64, 114-84; פסק-דין של השופט אשר גרוניס, ופסק-דין של השופט אדמונד לוי).
102.	חוק-יסוד : משאל עם.
103.	חוק סדרי השלטון והמשפט (ביטול החלת המשפט, השיפוט והמינהל) (תיקון), תשע"א-2010.
104.	Mohammed Saif-Alden Wattad, "Israel's Laws on Referendum – A Tale of Unconstitutional Legal Structure" 27(2) <i>Florida Journal of International Law</i> 213, 218-236 (2015).